

POGOTOWIU (176) *av i pt*

av (120), *pt* (56).

Wszystkie o jasne.

Sł stp s.v. gotowiu, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

I. *av* (120) :

1. *W gotowości* (118) :

a. *Do działania, sprostania czemuś; praesto Vulg, Modrz* (61) :

Zwroty: »być pogotowiu« = *praesto esse Vulg, Modrz; paratum esse Vulg, JanStat; promptum esse Vulg* [szyk zmienny] (49): A myeli bi wŕchithczy bicz pogothowyv a woysku czyągnącz *MetrKor* 61/224; Czuyćie á modłćie fie ábyćie nie przyśłli ná pokuślenie. Duch ći ieŕt pogotowiu/ ále ćiało krewkie á nie mocne. *Leop Matth* 26/41, *Mar* 14/38, *Hebr* 10/11; *BibRadz Act* 23/21; A gdy fie mieli żalobliwie rośtawać/ rofkazał Paris potáiemnie ŕwoim áby byli pogotowiu w nocy/ á Helenę wzyęli do okrętu *BielKron* 56, 40v, 140v, 226, 226v, 227v (15); á śmierć kiedykolwiek przidzie łagodnie ią mamy przypuścić/ á częłtokroć [...] mamy ią vprzedzać/ to ieŕt/ mamy zawzdy pogotowiu być *KwiatKsiąż* M4v, M, Mv [2 r.]; *Mącz* 370d; *GórnDworz* S7v; *PaprpPan* Hh3; *ModrzBaz* 64; *KochOdpr* D; *WerGośc* 245, 249; *ActReg* 27; *WujNT Act* 23/21.

~ *być pogotowiu komu* (2): *StryjKron* 662; *Vrząd zamkowy. ząwždy będzie powinien bydź káždemu pogotowiu/ w gorącym y świeżym złym vczynku SarnStat* 533.

być pogotowiu ku czemu (1): Y otworzywŕzy ŕkarb ŕwoy/ dał [król Antyjoch] pieniądze ná rok woŕłku ŕwemu/ rofkázuiąc im być pogotowiu ku káždey potrzebie [*esse paratos ad omnem necessitatem*]. *BudBib* 1.Mach 3/28.

być pogotowiu przeciw(ko) czemu (3): *BielKron* 130v; *BielSpr* 54v; przyŕięgał [wojewoda wołoski królowi] [...] żadnego Pána inŕzego krom iego nieznác/ przeciw káždemu nieprzyiacielowi ze wŕzyłką mocą iemu być po gotowiu *StryjKron* 662.

być pogotowiu na co (2): yz yeŕt w Constantinopoliv y pyŕche lyŕti po wŕym swym zyemiam [...] abi bily pogotowyv na woynę *LibLeg* 11/61v; Przetoż mátká/ rozumieiac że nie odrzućil iey prośby/ ále ią odłóżył ná inŕzy čás/ każe ŕługom być pogotowiu ná wŕzelákie rofkázanie iego. *WujNT* 310.

być pogotowiu z kim, z czym (7): Iżby też byli po gotowiu z końmi/ áby Páwłá wŕádziwŕzy zdrowo odprowadźili do Felixá ŕtároŕty *BibRadz Act* 23/24; *BielKron* 205v, 226v; Gdy ŕam Cefarz ŕwoią głowá ma ćiągnąc ná potrzebę woienną/ rozeŕłá lifty do wŕzyłkich kráin Vrzędnikow áby byli pogotowiu z ludem ták wielkim iáko im náznáczą *BielSpr* 51, 54v; *ModrzBaz* 84; *StryjKron* 662.

cum inf (3): *BibRadz Deut* 1/41; Ktorzi będa po gotowiu z końmi wozić naczynie pełne wody/ ći od wiáder/ ŕiekiery y inŕzego naczynia niech będa wolni *ModrzBaz* 84; *Paprup* C2v.

cum inf [= *chcieć*] (1): Proŕzę ćię/ á vŕilnie byś był pogotowiu Oddać mi miłość moię/ proŕzę y nápiéram/ Bo ná oko ŕam widźilŕz/ iuż práwie vmiéram. *GosłCast* 58.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): á wytám bądzcie pogotowiu iż mię weźmiećie/ á ty pánný ktore femną będa powiążećie/ á Kłiążęćiu Przemyŕłáwowi doniećiećie *BielKron* 319v. ~

»pogotowiu mieć« [szyk zmienny] (8): *KromRozm III* H5; *BielKron* 229, 248, 256v; Sub manu tabellarios habere, Pod ręką/ ná rękę/ to yeŕt po gotowiu mieć pošly *Mącz* 425a; *Turek Bábilónŕki*

Król/ z Węgier do Polki przez Bełchkit nągląda/ Wołochy y Tátary ná nas pogotowiu ma *OrzQuin* Y3v; *BielSpr* 19v; *GrabPospR* N2v.

»stać pogotowiu« (3): *BielKron* 246v, 250; Iełcze mówił [*Tęczyński*] á káždy iuż ftał w fwoim rzedzie Po gotowiu/ czekáiąc/ co ná koniec będzie. *KochPam* 86.

Przen (1) : Służy dobra myśl zdrowiu/ Z fmetku śmierć pogotowiu. *RybGęśli* C4v.

b. *Do użycia, w zasięgu, blisko; ad manum a. in a. prae manibus a. in promptu esse, exstare, succurrere Mącz; ad manus praeparari PolAnt* (57) :

Zwroty: »pogotowiu być« [szyk zmienny] (9): *KwiatKsiąż* Hv; Exto, [...] Yeftem pogotowiu/ Quaedam Ciceronis opera non extant, Nie które xięgi Ciceronowe zginęli/ Niefą pogotowiu. *Mącz* 112b, 3b, 209a, 296b; Teć rzeczy [ogień, grad, głód i śmierć] kocháią fię w rofkazaniu iego/ á wżędy fą pogotowiu ná ziemi kędy ieft potrzebá *BudBib Eccli* 39/35[37]; *SkarŻyw* 206; á kiedy ich fercá Pan Bog dotknie/ [...] że grzechu poprzeftać wmyflą/ ieft pogotowiu mieyfce ofobne do tego naznáczone/ w ktorym fię zówárwży zá grzechy przeftłe pokutowác [...] mogá *ReszHoz* 130.

»mieć pogotowiu« = *in promptu habere Mącz, Modrz; habere in numerato Mącz; paratum [aliquid] habere Modrz; sibi deservire Vulg* [szyk zmienny] (27): *BielKron* 129v, 255, 305v; Galeas, scuta, gladios, tormenta adomare, Lepki/ Tarcze/ miecze/ Działa przigotowác/ mieć pogotowiu *Mącz* 269c, 151a, 253c, 325b; przyftawże ie [*pijawki*] miałto baniek/ á dáć im ták długo ftać poki lámy nieodpádną. Potym miey po gotowiu lekárftwo tákowe: [...] *SienLek* 110v, 80, 81, 168v, 173v; *KuczKat* 300; *BielSpr* 64v; Podz komorniku á przykryi ftoł/ á iefli maż co ieść pogotowiu day mi. *BudBib Eccli* 29/31 [33]; *ModrzBaz* 35v; W tym kiedy wodá przeftyga/ mieć w kotle pogotowiu drugá *Oczko* 27; *CzechEpPorz* *4; *WujNT Mar* 3/9; *SarnStat* *5v; *WitołLut* A2v; *PowodPr* 84; Mieyże więc poług domá pogotowiu, iefli Niechcełz żeby ią wydał brát iey bez połágu. *CiekPotr* 57.

~ *mieć pogotowiu przeciwko komu* (1): Mać po gotowiu Król Polki przeciwko tym Goliátom ony w rękach fwych gotowé kámienie: Naprzód/ Sąđ [...] *OrzQuin* O.

mieć pogotowiu na co (3): ná Wioinę fpuść á rozładzay ie [*młode karpie*] w wietfzē Stawki/ które iuż maż mieć pogotowiu ná odroft *Strum* Pv, P2v; *ModrzBaz* 104. ~

»pogotowiu stać« (1): Ná próbie to powiedział że Graeckiego woýfká/ Tyfiąc gáler ná kotwicách pogotowiu ftoi w Aulidzie *KochOdpr* D3.

Przen (7) :

Zwroty: »być pogotowiu« = *esse paratum PolAnt, Vulg* (3): To cóś ty [*Boże*] vrádził ieft przed tobą/ á wnet ieft pogotowiu [*et adfuerunt quae decrevistis: et dixerunt, Ecce adsumus*]. *BudBib Iudith* 9/4[3], *Ioann* 7/6; Rzekł im tedy Iefus: Iełzczeć czás moy nie przyfzedł: ále czás wálz zówždy ieft pogotowiu [*tempus autem vestrum semper est paratum*] *WujNT Ioann* 7/6.

»mieć pogotowiu« (1): Parate animos dextrasque, Mieycie ferce y ręce po gotowiu. *Mącz* 279c.

»mieć nogi pogotowiu« = *móc dobrze uciekać* (2): Wiele pożytkow miewa kto rad trzeźwi bywa/ Ma nogi pogotowiu złęgo rázu zbywa. *BielSat* C [*idem*] *BielRozm* 16v.

»mieć w sobie pogotowiu [co]« = *cechować się czymś* (1): ma też mieć w fobie [*hetman*] pogotowiu wżeláką óftrożność do woyny potrzebnią [*cognoscere debet imperator cautionesque belli gerendi tenere*]. *ModrzBaz* 115v.

α. W połączeniu z rzeczownikiem abstrakcyjnym w znaczeniach: 'moc coś zrobić, powiedzieć, przytoczyć' (10) :

Zwroty: »być pogotowiu« = *exstare Mącz* [szyk zmienny] (3): *Mącz* 418c; tego roku mniey fye do Cieplic ludzi odflyłało: którym zdrowia poprawá iefliby fye nie ták/ iákoby trzebá/ zdarzyła/ áby wymówká roku przestępného pogotowiu była. *Oczko* 29v; *CzechEp* 228.

»mieć pogotowiu« [szyk zmienny] (7): a drudzy to wyznawali/ że w śwym żywocie/ w wielu krajnach bywfy/ takiego prokuratorá nie widzieli/ ktoryby ku obronie śwyi rzeczy/ tak prętkié a dobre odpowiedzi pogotowiu miał *MurzHist* T2; *Mącz* 296b, 423a; *KarnNap* A3; ále to wftytko Krol/ iáko z iákiey wyfokiey wieże poglądáiąc/ ma naprzod obáczać/ áby/ iefliby fię co złego przybliżało/ mógł rádę pogotowiu mieć [*possit in promptu consilia habere*] *ModrzBaz* 106v, 108; że y chłopi rádzi/ Yfz zaś BOG knim twą Miłość prowadzi. [!] W piękney krásie w fzczeńściu y we zdrowiu/ Skąd poćiechę mamy pogotowiu. *RybWit* Cv.

β. *Nieuchronnie, na pewno* (3) :

Zwroty: »pogotowiu być« [szyk zmienny] (2): Gdyby kto myał dzyeci z nyeućciwą byłą głową/ choćby też sam był nyewyedzyec yáko czyfitem człowyekyem/ przedfię dzyecyom zázwdy ffnypká wnos od drugich będye pogotowyu. *GliczKsiąż* B8; *SkarKazSej* 695b.

»pogotowiu mieć« (1): y pogotowiu mamy [*et in promptu habentes*] pomfę ná wfzelákie niepoftufzeńftwo *WujNT* 2.*Cor* 10/6.

2. *Dokładnie* (2) : Numerato malim quam existimatione, Wolałbych pogotowiu/ niżli mniemaniem. *Mącz* 253c, 253c.

II. *pt* (56) :

1. *Tym bardziej* [w tym: w zdaniu zaprzeczonym (12)] (26) : Yefliż oni [*Koryntczycy*]/ wyftęmpne myędzy sobá máiąc/ fwyęci byli/ pogotowyu wflyftek koſcyoł/ krwyą Kryftufową poſwyęcony/ fwyęty yeft/ choćya też nye wflyftkye członki yego fwyęte fą *KromRozm* III D5v; *KochSat* A4; A przetho iefli mowá niema być trudna ku wyrozumieniu/ pogotowiu piłanie *GórnDworz* F3v; *KuczbKat* 5.

Połączenia: »a (...) pogotowiu« (8): *BibRadz* II 105c marg; *GrzegRóżn* E4v, L3v; Y owfzem przydzie do tego/ że Syná Bożego przestáną chwalić/ á Duchá świętego pogotowiu/ ponieważ też niemáią przykłądu w piśmie *SarnUzn* H5; *CzechRozm* 123, 168, 258; Coż tu Kátolicy ftąd mogá zá Piotrem/ á pogotowiu zá Papieże^m wyćiągnąć? *NiemObr* 36; [*BudArt* Y5v].

»a pogotowiu ani« (1): ktore [*podobienstwo*] myędzy iftnoſcyą á przypadkyem [...] być nyemoże/ á pogotowyu áni yednoć. *KromRozm* II r2.

»a pogotowiu (...) i« (4): y dwu sobie wybáwićielow/ á pogotowiu y Bogow zmyflacie *CzechRozm* 122, 123v, 170v, 181v.

»a tak pogotowiu« (1): Abowiem poydzie świat zwykłą fwą drogą. A ták pogotowiu y zwierzęta zoftáną przy fwoich włafnościách. *CzechRozm* 114v.

»a tak pogotowiu ani« (1): á przeto też y Syná nie ma/ á ták po gotowiu áni Pośrzednika/ A przetoż nie może być iednym y prawdziwym Bogiem. *GrzegRóżn* D4v.

»a pogotowiu zatym« (1): Także też ieden y łam Bog Oćiec ieft przyczyną aby Kryřthus był iednorodzonym Synem iego/ á pogothrowiu zátym aby był Bog prawdziwy z Bogá prawdziwego. *GrzegRóżn* L2.

»pogotowiu ani« (2): iż żaden człowyek łam z fyebye pewney znáyomości łłowá bożego myeć nyemoże: Pogotowyu áni práwego wzywána łwyaťoći *KromRozm III C*, F6.

»pogotowiu i« (2): *KromRozm III K4v*; Ieřli w.m. tey ſwoiey Dworney pániey bronieř tákiey rozmowy/ pogotowiu y tego niechceř aby miłowała *GórnDworz Bb8v*.

»tedy pogotowiu« (2): A ieřliř [*Chrystus*] to ma co ieft więřszego/ á prawie łámemu Bogu należącego/ iáko ieft wiadomoř ſerc ludzkich: tedy pogotowiu co ieft mnieyřszego/ á człowiekowi przylegleyřszego mieć może. *CzechRozm* 193v, 254.

2. *Równieř, także, tym samym* (28) : *RejKup* 18v; *KromRozm II* łv; *KromRozm III Gv*, I3v; Gdyż przed námi nieieft Rok Závity pierwřzy/ pogotowiu przed Stárořtą być niemoże *UřPraw Av*; *KochSat B*; *WujJud* 30v; iż iáko nie ieft w nářzey mocy febry oddalić od człowieká gdy nim trzęřie/ [...] ták pogotowiu nie ieft w mocy nářzey odiać heretyctwá *CzechEp* 45, 28; Ieřli mi tego Krol brać nie może/ pogotowiu moy łřsiád. *GórnRozm A4*; *ZawJeřt* 9; Ná té namioty/ gdzie Pořłowie y Rádá zářiadáia/ aby żaden ták kořmi/ iáko y wozmi náieřdzáć/ áni mieřdy namioty łtáwiać ważyć łie nie řmiał/ pogotowiu do namiotów wieřdzáć ábo konie wodzić *SarnStat* 16; *KlonKr A*.

Pořáczenia: »a pogotowiu« (9): *SkarJedn* 339; *CzechEp* *4v, 241; Tobie [*królu*] y ſercá ludzkie otworzone/ A pogotowiu bramy nie zámknione. *GrochKal* 26; Obácz tu naprzod/ iż w liřciech Páwła S. á pogotowiu w Páľmiech y w inřzych piľmiech Prorockich/ y Apořtolřkich/ ieft nie máło rzeczy ku wyrozumieniu trudnych. *WujNT* 814; *SarnStat* 16 [3 r.]; *SkarKazSej* 664b.

»a pogotowiu i« (1): iákiego [*Boga*] Tobie X.K. zmyřła/ ktory męce y řmierci nie podległ/ y ciáľa teř y kořci/ á pogotowiu y krwi nie ma *CzechEp* 297.

»ale pogotowiu« (1): á nam izali łię niegodři/ prawdzię páńřkiey řwiádectwá wydáwáć? nie tylko w ten czás kiedy nas rádři łłucháia/ ále pogotowiu kiedy łię řwiáť burzy *NiemObr* 5.

»pogotowiu ani« (1): Bo ten [*człowiek řmiertelny*] nie pomoże łobie/ Pogotowiu áni tobie. *KochPs* 211.

»pogotowiu i, i ... pogotowiu« (2:1): Iľch gdy ynne czczy y stholcze rady łřwey wedľvgk łřwey woly y zdanya poddawayá, thedy y byřzkvpřtwá pogothrowyw. *MetrKor* 31/620v; [*te swary*] Nie przyřtoia nikořmu/ pogotowiu y nam. *Prot* C2v; *CzechRozm* 99v.

3. *Z kolei* (2) : A po trwodze znou Nie vpámięťawřzy łie w złořci pogotowiu/ Głębięy brnáć/ łřzalonych to *GořłCast* 26, 42.

Synonimy: I.2. *dokładnie, iřcie, pewnie*; II.2. *także, teř*.

Cf **GOTOWIE, GOTOWO, NA GOTOWIU, POGOTOW, POGOTOWI, POGOTOWIE, POGOTOWU**